

Sedaj smo se pa odločili za pot, ki je sicer bolj počasna a bolj gotova, namreč za razkristijanjenje mladine s pomočjo šole. Prestrašen ga zavrne konservativni poslanec: Mari ne pomislite, da spridite cel rod? Mrzlo in mirno mu odgovori Bluntschli: „Kaj je v teku zgodovine jeden rod“. Gospôda moja! tako govore možje, ki mislijo, da more bogatajni smoter, za kateri se poganjajo, posvetiti hudobna sredstva, katerih se poslužujejo v ta namen, in uprav tako se je drugi freimaurerski glas, prizadevaje se za isti smoter, oglasil s temi suhoparnimi besedami: „Naš smoter ni le samo, da uničimo politiko katoličanstva, marveč da tudi razrušimo njegove verske stavke, ki so človeštvu toliko nevarni; kajti podučevanje v katekizmu je največa zapreka, da se dušne zmognosti pri človeku ne razvijó“. (Dalje prih.)

Gospodarske stvari.

O zavarovanju proti ognju.

(Svojim krajanom na razmišljevanje spisal Jožef Žitek, profesor v Ptuj.)

I. Dne 17. avgusta 1873, tedaj že pred 5 leti, sklenol je okrajni zastop gornje-radgonski: osnovati zavarovalno društvo proti ognju, omejeno na domači okraj. Letni prineski bili bi pri tem, reklo se je, mnogo manjši, nego indi, ker društvo bi ne gledalo na kak dobiček, ampak edino le na med-sobno pomoč v nesreči in zato bi se zavarovanim v okraju prihranilo vsako leto na tisoče goldinarjev, ki se zdaj v Gradec, Trst, Beč in drugam pošiljajo. V pravilih tiskanih lani v Gradcu — ne vem na čigave, no, brž ko ne na okrajne troške — se bere, da je bil predlog od mnogih strani podpiran, enoglasno sprejet, in da ljudstvo kaj takega že prej težko očakuje. Ali pri vsej navdušenosti je itak že polnih 5 let preteklo, odkar je okrajni zastop temu vso svojo podporo obečal, no to čudno društvo se le nikako poroditi nemore. Kaj je temu vzrok, se prav ne vé. Bodisi kaj goder, ali to se očitno vidi: voz, na katerem se je gornje-radgonski okraj imel v strmi navzdol peljati, zavrli se je še za časa, orehovski „pauernferajn“ pa ga zdaj opet odvreti namerava, in da bi še bolj veselo teklo, mu je potače že namazal. Orehovčani, ki so osnovanje zavarovalnega društva zdaj v roke vzeli, ali prav za prav oni, kateri njim za hrbtom čepijo, obečavajo vam, dragi rojaki, poslojpa vaša cenejšje proti ognju zavarovati, kakor ste njih do zdaj zavarovana imeli. Pravijo, da že samo gračkej zavarovalnici mnogo tisoč na leto več plačujete, kakor je potrebno; da bi si z temi denarji, ki jih zastonj v Gradec pošiljate, doma lahko napravili lastno zavarovalnico; te peneze, ki jih raznim žavarovalnim društvom razpošiljate, dajte, pravijo Orehovčani, rajši nam v roke, in mi bomo vam v vsakej sili hitreje, zdatneje in bolj

vestno pomagali, kakor one tuje zavarovalnice, pri katerih mora pogorelec dolgo na svoje denarje čakati, različne komisarje drago plačevati, in ti še mu vselej Bog vé kaj vse „doltergajo“; mi pa bi, kedar bi komu kaj zgorelo, vso škodo hitro in popolnoma poravnali in zatoraj, ker bi mi to vse brez plačila delali, bi si z vremenom tudi še lastno hranilnico napravili, iz ktere bi kmet, kedar bi v nadloge prišel, vsaki čas brez vseh troškov in za nizke procente lahko zdatno pomoč dobil. Pri gračkej zavarovalnici odrajtujete po goldinarju in še več od stotine, pri nas pa bi se kam manje plačevalo. Pri onem zavarovalnem društvu, ki ga naš orehovski „pauernferajn“ snova, bi se namreč po §. 10 pravil sledeča plačila donášala. Pervič: plačilo za sprejem v društvo po 30 kr. od stotine zavarovane vrednosti. Ta denar obrnoli bi mi za matico ali zavarovalno glavnico. (Reservefond.) Drugič: letni doneski razdeljeni bodo pri nas na štiri vrste in sicer po 15, 30, 40, 50 kr. od sto gold. zavarovane vrednosti, in kedar nam zavarovalna glavnica na 50.000 gold. naraste, ne bo vam trebalo celo nič več plačevati, ampak poškodavanja povračala se bodo po našem §. 10 z obrestmi te glavnice in še le onda, če bi teh ne bilo zadosti, bi se od društvenikov zopet kak krajcar zahteval. Tako in temu podobno se vam v Orehovcih poje.

Poglednimo pa si to pesem zdaj malo bolj na tenko in pri drugej luči. §. 5 onih pravil pravi: društvo začne svoje delovanje, kedar se oglasi k pristopu najmanje 300.000 gold. zavarovalne vrednosti dosegejo. Pri vsem tem, ko se je orehovsko blago že od hiše do hiše na prodaj nosilo, znaša k pristopu oglašana vrednost še le komaj 260.000 gold. Tako se je reklo dne 9. septembra pri „pauernferajnskem“ zboru v Orehovcih. Treba še tedaj najmanje 40.000 gold., drugače se ne sme ne početi. Ali postavimo, zavarovana vrednost zadela bi 500.000 gold. in poglejmo kako bi onda račun tekel. Plačilo za sprejem v društvo, to je 30 kr. od sto goldinarjev znašalo bi 1500 goldinarjev. Recimo dalje, vsi priložniki plačevali bi, ne po 15, 30, 40, ampak največji za četrto njihovo najdražjejo vrsto postavljeni donesek, to je 50 kr. od sto goldinarjev. Po tem takem bi se opet nabralo 2500 goldinarjev. Pri 500.000 gld. zavarovane vrednosti skupilo bi se tedaj vsega vkup prvo leto 4000 gold. dalje pa vsako leto le samo 2500 gold. in to še le takrat, če bi, kakor smo tukaj predpostavili, vsaki 50 kr. od stotine platil. Ko bi se za 20 let nikaka nesreča ne zgodilo, narastel bi ta kapital z vsemi obrestmi vred na 102.000 gld. in že za deset let na 37.600 gold. Tudi že precej lep denar, zlasti če bi se lesketal v kaki orehovski kasi. Še Negovi nebi preveč sramote delal. Poglejmo pa naproti temu tudi, kako bi se godilo „pauernferajnskemu“ podvzetju, če mu sreča nebi deset ati dvajset let tak prijazna biti htela in kako bi se račun pokazal, ko bi društvo vsled požarov

koj v prvem letu postavim 10.000 gld. zavarovancem izplačati moralo? Ali morebiti ni mogoče, da bi se kaj takega prigodilo? Tega vendar nikdor ne bo trdil. Če bi se po nesreči to pripetilo, moralo bi društvo k onim 4000 gld., koje je prvo leto nabralo, še 6000 fl. pridodati. Zarad tega bi še na vsako stotino zavarovane vrednosti 1 gld. 20 kr. doplačati trebalo. Društveniki bi tedaj že prvo leto od vsake stotine dva goldinarja priložiti morali, v kasi pa bi bila še popolnoma suša. Nastanejo še pitanja, kdo bo brezplačno preračunal, koliko dodatka bi poedinega zadelo, kdo bo peneze pobiral? Koliko časa bo k temu potreboval in kaj bodo pogorelci med tem začeli? Bo se to res brez vsega plačila storilo, kakor se vam zdaj obečuje? Bodo vse te sitnobe občinski predstojniki zapstoj na se prevzeli? Morebiti, ali jaz sem v tej reči neveren Tomaž. Zavolj poškodovanja pogorelecev, pravi v pravih §. 11, poda se v 8 dneh po požaru eden ud društvenega ravnateljstva k poškodovanemu in tam z pomočjo 2 zaupnih mož, ki se pri stavljenju in zidanju poslopij dobro razumejo, velikost požara pogleda in spozna. Orehovci so blizu v sredini gornjeradgorskoga okraja, od ondot bi se skoro najleži, to je brez najmanje zamude, na take cenitve hodilo, in itak ne verujem, da bi se med Orehovčani kdo našel, ki bi vse to brez vsakega „tringleta“ opravljal, ampak trdim, da bi neobhodne potrebšine tisoč in še več goldinarjev na leto požrle. Ali vam bode morebiti brizgalnice, razno gasilno orodje in srambe zanj kdo zastoj spravljaj? Nebi rekel, da imate tega že prek dovoljno. „Fersidenes“ ima tudi prazne žepe in je rad žejen in lačen. Saj to „obmani“ dobro vejo. Ko sem v preteklih šolskih prazninah nemu za ono društvo precej zavzetemu znancu o teh rečeh govoril, rekel mi je na zadnje: mi bomo le poskusili, vsaki začetek je pač težek. Cela resnica. Ali dragi moj, po slabem začetku še navadno kam hujše pride. Treba bo tedaj dobro oči odpreti poprej, da si kdo sedeči poleg skleda ne zagrabi iz kopanje!

Rudeča detelja, zakaj tolikokrat pozebe. Zgodi se pogostoma, da celó gosto zaraščena deteljišča po zimi večidel ali vsaj deloma pozebejo. Med drugimi vzroki sta posebno dva, na ktera z tem pozornost naših kmetovavcev obrniti hočemo:

1. Se mlada v cvet stopivša detelja predolgo pušča stati, da seme začne zoriti. Rudeča detelja je dveletna rastlina. Če se pušča, da prvo leto seme rodi, tako je z tem naravno nalogo svojega življenja izpolnila in pogine, saj se je seme že do popolne zrelosti razvilo ali ne, če je le neko stopnjo razvitka d seglo. Ta reč je ravno tako resnična, kakor ta, da se jednoletne rastline dajo v dve in več let v spreobrniti, če se jim zabrani, da ne morejo semena roditi. 2. Pozna košnja mlade detelje strnišnice tako, da se zarad pozne letine ne more več obrasti. Vrtnarji že davno znajo, da se jim rastline, kterim se stebila puščajo, boljše skozi

zimo obdržijo, ko pa one, kterim se porežejo. Pozna košnja mladih deteljnih rastlinic jim večidel moč, zoperstavljati se neugodnim vremenskim nezgodam po zimi, vzame. Po sv. Mihelu bi se ne smela nobena detelja več kositi.

Klopi ali klešči. Ti za nektare živinčeta na paši, tudi za lovske pse, pogosto prav nadležni zajedavci se drobne, lene živalice, ki po šumi, grmovju in travi živé in na mimogredoče domače in divje živali pa tudi na človeka prežijo, na nje skočijo in se njihove kože primejo in polne krvi nasesajo. Zavrtajo svoj sesalni rivec globoko v kožo dotične živali, se nasesajo krvi, da postanejo za stokrat debelejše kot prej. Koža njihova je namreč prav raztezna, in nasesane postanejo debele ko bob. Nekteri mislijo, da se samo samice krvi nasesavajo. Živalice, ki so se kože drugih živali prijele, se ne smejo z silo od kože proč odtrgati, ampak z oljem, žganjem, solno vodo ali tobakovim sokom malo pomazati, da prej spusté. Odrgranim ostane rada glava v rani v koži in nasledek je lahko rana, ki se gnójiti in otekati začne. Po benzinu pre hipoma poginejo. Pri nas najbolj navadni klopi so: 1. Navadni lesni klop, ovčji ali volovski klešč, *Isodes ricinus*, debel za konopno zrno, jajčnate podobe in napit za bob debel, višnjeve barve, noge in drugi priveski so temnorjaví. Nahaja se po gozdih in šumah pogosto, prime se psov, ovac, goved in tudi človeka. 2. Višnjevorudeči lesni klop, ovčji klešč, volovski klešč, *Isodes redivius*, je skoraj okrogel, rujavovišnje, z 5 temnimi podolgavatimi progami; hrbtna ščitica belkasta, rjavopikasta. Nahaja se pre najbolj po modvirnatih travnikih in v trstju in prehaja odtod na goveda, ovce in pse.

Rane na skorji drevesni, kako jih zaceliti. Če se skorja na drevesu na kteri koli način, postavim po zajcib, rani in poškoduje, je najboljšé, seveda če zajc skorje ni okoli in okoli debla ogrizel, v kterem slučaju je le težko, kaj več pomagati, rano pomazati z mažo, ki se je iz ila, kravjeka, nekaj pepela in tečéje dlake napravila, in sicer brž ko mogoče potem ko se je koža ranila, predno se rana posuši. Če pa rana bolj globoko v les sega, je jo najbolje z katranom dobro pomazati.

Sejmovi. 19. nov. Gomilica, sv. Juri na Pesnici, Podsreda, Ljubno, Ruše, gornja Poljskava, Šoštanj, Slov. Gradec; 21. nov. Arvež, sv. Barbara v Haložah, sv. Juri na Šavnici, sv. Juri pod Tabrom, Podčetrtak, Svetina; 22. nov. Ernauč; 24. nov. sv. Marjeta na Pesnici.

Dopisi.

Iz Celja. (Obsojeni) pri okrožni sodnji bili so: 1) Franc Zakšek iz Šeduma in Jožef Požun